

In memoriam

prof. dr. Stanko Janežič

(1920–2010)

Na praznik Marijinega rojstva – na malo mašo, kakor se reče v Prlekiji – je po dopolnjenem 90. letu sklenil svoje zemeljsko potovanje, svojo in nekako tudi našo življenjsko mašo profesor dr. Stanko Janežič. Bil je mož lepe besede, ki jo je smrt zavila v molk. Bil je večč pisanja: pesniškega, pripovednega, znanstvenega. Smrt mu je vzela iz rok pero; iz ust in iz srca mu je vzela besede, s katerimi je nagoval prijatelje in znance, otroke, študente in odrasle, tujce in domačine; iz grla mu je vzela glas, s katerim je prepeval za ljudi in z ljudmi, njim in sebi v veselje in tolažbo, Stvarniku v čast in zahvalo ter kdaj v tožbo in obtožbo.

Zdaj, ko ne more več ne pritrjevati ne ugovarjati, lahko povem, kako smo ga nekateri videli kot človeka, kot profesorja in kot ekumenista.

Janežič je dajal vtis, da živi v nekem svojem svetu, vedno nekoliko mimo realnosti, odmaknjen od tegob vsakdanjosti, ki so se porajale v ljudeh in v družbi, pa tudi v Cerkvi. Videti je bilo, da živi v nekakšni dostojanstveno vzvišeni držki ruskega starca, ki si ne dovoli kaljenja miru, ki se ne obremenjuje s površnostjo vsakdana ne z bolečinami praznine, kakor jih dolbejo v ljudeh zablode in grešne krivde, ali tistih, kakršne »biti v svetu« neizbežno poraja. Zdelo se je nekako tako, kakor da ga tuja stiska in bolečina ne bi zanimali, prizadevali, zato o njiju ni govoril in čez njiju ni tožil. Nikoli ga nismo videli jokati. A prav tako ni razkrival svojih tegob in tožil o svojih bolečinah. Dajal je vtis, kakor da jih nima. Morda jih je skrival, saj z njimi ni hotel obremenjevati drugih. Drugače pa je bil vse do pozne starosti čvrst in zdrav. Tudi ko je resno zbolel, o tem ni govoril, pa tudi ne o svojih strahovih, o skrbeh in o smrti – kakor da jih ne bi imel, kakor da ga vse to ne zadeva. S hladnostjo razuma in s trdnostjo volje je z vedênjem in besedo zatrjeval: »Bo že šlo!« in »Ne dam se!« Tako je zmožel kljubovati vsem in vsemu – kakor narava, ki ji je prav vse, kar se dogaja: dan in noč, sonce in dež, senca in blisk.

V tej držki odmaknjene navzočnosti je Janežič lahko ohranjal izreden življenjski optimizem. Bil je skoraj neomajen optimist, klonil ni pred nobeno nalogo, ki si jo je zadal, in ni obupal pred nobeno življenjsko preizkušnjo. V svojem optimizmu je bil seveda dovolj moder, da se ni loteval nedosegljivega in si ni nalagal neuresničljivega. Včasih se je zdelo, da bi se lahko dotaknil še česa, da bi lahko naredil še kaj, pa ni. Razen kot kaplan med Slovenci v Italiji ni bil nikoli aktiven v pastoralni.

Janežič je bil človek, ki je povsod videl kaj lepega in v vsem odkrival kaj dobrega, in to tako, da je lepo postavljaj pred grdo, dobro pred slabo, luč pred temo. Zato je dobrohotno sodil ljudi, tudi tiste z velikimi napakami, s hudimi krivdami. Ljudi z obremenjujočo preteklostjo je ocenjeval po tistem dobrem, ki je še vedno ostajalo v njih, in z vero, da je vsak zmožen spreobrnjenja, poboljšanja. S prizanesljivostjo je presojal slabosti drugih. Pravzaprav so bile zanj značilne tri temeljne

drže: da je v vsem iskal dobro, da slabega ni postavljaj v ospredje, čeprav ga ni zanimal ne odobral, in da vsake drugačnosti ni že v temelju razglašal za slabo, za škodljivo oziroma krivoversko. Takšen je bil lahko zato, ker je ponotranjil držo svojega evangelijskega učitelja, ki ni prišel, da bi obsojal, temveč reševal, ki ni prišel, da bi pogubljal, ampak ozdravljaj (Lk 19,10; Mr 10,45). Ali pa je bil takšen zato, ker je ob spoznanju, da se vsak človek lahko moti in da je vsak nagnjen h grešnosti – to je ne nazadnje čutil tudi sam –, v sebi vendar zgradil »umirjeno ravnovesje vseh krščanskih kreposti, ki jih mora duhovnik uresničevati na sebi, da jih potem more uspešno priporočati drugim«. Bil je človek, ki o drugih nikdar ni govoril slabo. Takšen je bil zato, ker je bil nepokvarjen in ni nosil hudobije v srcu.

Janežič je bil človek reda in natančnosti, ki ni ničesar prepuščal naključju, in človek inercij, ki je stopal v svet ob svojem času kakor sonce, ki vzhaja in zahaja, kakor pomlad, poletje, jesen in zima, kakor plug, ki se dvigne iz brazde samo zato, da se spet pogrezne vanjo. Imel je natančen urnik, ki se ga je strogo držal in od njega redko odstopil, a kljub temu ni bil suženj reda. Red je bil okvir njegove svobode. Tudi poklic, v katerega je vstopil v mladosti, je zanj pomenil sprejetje reda in sistema, ki ga je po eni strani omejeval, po drugi strani pa mu odpiral obzorja svobode tako, da je lahko ne dolgo pred odhodom zatrdil: »Imel sem srečo, da sem bil vedno svoboden.« Zanj je bila to zunanja, predvsem pa notranja svoboda, ki je imela izvor v nekakšni vzvišenosti nad vsemi družbenopolitičnimi in religioznimi sistemi. Čeprav je z vsem srcem pripadal Cerkev in njeni urejenosti, čeprav je v njej in zanjo ustvarjal, je vendarle stal vzvišen nad njeno institucionalno sistemskostjo. Cerkev, kateri je torej ves pripadal, je bila zanj v prvi vrsti občestvo bratov in sester v Kristusu, družina številnih in najbolj različnih narodov in kultur, občestev in skupnosti, ki jih veže ista vera in napaja ista božja ljubezen v Kristusu in družini isto upanje na slavo poveličanja. Cerkev predvsem ni pojmoval kot sistem, kot organizacijo ali institucijo, temveč je zrl v njej globalno občestvo ljubezni, ki se izraža v najrazličnejših znamenjih. Tej Cerkev je bil predan in ta mu je bila okvir, ki si ga je izbral za svoje ustvarjanje, sanjarjenje, pesnjenje in za pripovedovanje. Janežič ni bil slepo predan in zavezan nobenemu sistemu in nobenemu človeku sistema. Z vsemi je bival v nekakšni kritični distanci.

V ta okvir ujetosti v svobodo je mogoče uvrščati tudi njegovo znanstveno in poklicno delo v službi edinosti kristjanov. Njegovi ekumenski spisi, ki jih je več kakor štiristo, so prežeti s tremi temeljnimi idejami: poznati, razumeti, živeti. Kristjani različnih Cerkev se morajo poznati: najprej sami sebe, potem pa tudi drug drugega. Poznati morajo zgodovino in skupne, predvsem pa različne poglede, pa tudi učenje in versko ter liturgično življenje drug drugega. Iz tega poznavanja se rodi razumevanje svoje lastne specifičnosti in hkrati obstoja drugačnosti ter bogastva drugih v njihovi posebnosti. Poznanje in razumevanje drugih krščanskih Cerkev, skupnosti in njihovih teologij pa vodi do spoznavanja vsega, kar nas družijo, kar nam je skupno in nas veže, pa tudi do spoznavanja tistega, v čemer smo različni. Razumevanje nam razsvetli in odkrije ne samo, zakaj smo različni in se razhajamo, temveč tudi to, da marsikje in marsikdaj to niso bistvene razlike, ampak le zunanji, simbolni ali verbalni izraz vsem istega: skrivnosti in resnice ene vere, ki je vsem skupna. Razumevanje nam seveda odkrije tudi tisto, v čemer se (morda bistveno) razhajamo, prav tako pa tudi dejstvo, da je tega sila malo. Poznanje in razumeva-

nje nas končno vodita do odkritja, da je vsa različnost krščanskih Cerkev in njihovih izročil izraz ene in iste nedoumljive skrivnosti Jezusa Kristusa in troediniga Boga. Vsa pestrost krščanskih in cerkvenih izročil je izraz istih skrivnosti vere, zato nihče ne more reči, da ima samo on sam absolutno prav in drugi absolutno narobe, in nihče ne more sebe poviševati na račun odklanjanja drugih.

Življenje, ki ga je mogoče graditi na izhodiščih, katere je Janežič dosledno zagovarjal in si zanje prizadeval, je edinstvo v različnosti, ki naj vlada v krščanskih občestvih in med krščanskimi Cerkvami in skupnostmi. Edinstvo v različnosti zahteva spoštovanje drugačnosti drugega. Ker je vsak za vsakogar drugi in drugačen, ni nihče podcenjevan in ponižan, temveč obogaten z drugačnostjo drugega, hkrati pa vsak bogati drugega s svojo drugačnostjo. Življenje edinstva v Cerkvah je tako podarjanje in prejemanje. Ena Cerkev podarja drugi svojo drugačnost, ki jo druga sprejema po načinu svoje drugačnosti (enkratnosti), prav tako pa podarjajoča prejema drugačnost sprejemajoče. To moreta obe zato, ker nobena ni sama od sebe in nobena sama zase, temveč sta obe iz Njega – obe prejemata od Njega svoj obstoj in svoje poslanstvo; obe sta torej za druge. Obe prejemata moč, torej »milost na milost« (Jn 1,16). Obe imata v Njem tudi svoj končni cilj in eshatološko dopolnitev, zato tudi sta od Njega, po Njem, v Njem in Zanj, to pa prav toliko, kolikor sta druga za drugo in druga za drugo. Takšno življenje v edinstvu in takšna edinstvo Cerkev sama v pestrosti teoloških pogledov, liturgij in obredov vzhodnih in zahodnih, severnih in južnih Cerkev je bila za Janežiča vizija, upanje, cilj, ki je v skladu z Jezusovo gorečo prošnjo: »da bi bili vsi eno, kakor ti, Oče, v meni in jaz v tebi« (Jn 17,21). V prisposodbi lahko rečemo, da je bila edinstvo Cerkev za Janežiča kakor polifonija, večglasnost znotraj enega zbora. Že je slišal ubranosti napeva te krščanske edinstvo v različnosti in že videl v mozaični sestavi ikone iz mnogih dragocenih kamenčkov, kjer mora vsak biti prav tam, kjer je, in takšen, kakor je, saj samo celota odseva pravo podobo. Napev in ikona (melodija in podoba) v edinstvu, ki jo pojeta in razkrivata različnost in množičnost krščanskih Cerkev, je bila zanj ljubezen. V ljubezen se je stekalo skoraj vsako njegovo govorjenje, pisanje, petje in razpravljanje. Tako je dojemal, verjel, učil in po svoje živel, da je prav ljubezen tisto, kar je največje, kar je »vse v vsem« (1 Kor 15,28), ker je to Bog sam, ki je v Jezusu Kristusu, učlovečeni Besedi, odrešujoča ljubezen in v Svetem Duhu vse oživljajoča, prenavljajoča in zedinjajoča moč. Ne nazadnje so se vse njegove pesmi, razprave, vizija edinstva in delo zanj stekali v troedinstvo božje ljubezni. V edinstvu torej, ki naj jo Cerkev prihodnosti uresniči prav po vzoru Svete Trojice.

V takšno edinstvo je veroval, za takšno edinstvo si je prizadeval, zanj gorel, o njej govoril in vanjo upal. Čeprav se je dobro zavedal, da je še daleč, je vendarle verjel, da so njene kali že zdaj tu, da se že dogaja. Navzoča je posebno tam, kjer se kristjani različnih Cerkev zbirajo, sodelujejo, razmišljajo, razpravljajo in skupaj molijo.

Svojo ekumensko ustvarjalnost je Stanko Janežič predstavljal in oblikoval v strokovnih in znanstvenih razpravah, v revijah in v štirinajstih monografijah. Prav tako je svojo ekumensko vizijo kot profesor posredoval številnim generacijam študentov Teološke fakultete na enoti v Mariboru in na strokovnih in znanstvenih simpozijih doma in v tujini. Bil je med vodilnimi organizatorji in duša ekumenskih simpozijev med pravoslavnimi in katoliškimi teologi v nekdanji Jugoslaviji. Bil je tudi

organizator številnih ekumenskih sestankov in srečanj med evangeličani, zastopniki binkoštnih in drugih krščanskih Cerkev in skupnosti in slovenskimi katoličani. Posebno dobre odnose je gojil s predstavniki pravoslavne Cerkve v Sloveniji in na Vzhodu, zlasti v Rusiji. Janežič zavzema pri nas tako na znanstvenoteoretičnem kakor tudi na pedagoškopraktičnem področju najvidnejše mesto po Francu Grivcu. To velja še posebno za čas po drugem vatikanskem zboru.

Stanko Janežič se je zapisal v slovensko zgodovino tudi kot umetnik lepe slovenske besede, kot pesnik in pripovednik. Njegovo literarno delo obsega devetnajst pesniških zbirk, enajst proznih knjig in štiri knjige pesmi v prozi. Upravičeno ga je mogoče imenovati pesnik Slovenskih gor.

Za znanstveno, umetniško in uredniško delo, za pokončno, vztrajno, marljivo in svojemu poslanstvu predano življenje naj mu velja iskrena hvala. Naj uživa zdaj v božji ljubezni uresničeno edinost in v brezmejnosti živeto pesem brez besed.

***

Stanko Janežič, teolog, pesnik in pisatelj, se je rodil 8. avgusta 1920 pri Sv. Miklavžu pri Ormožu. Teologijo je študiral v Mariboru, v Ljubljani in v Rimu, kjer je na Vzhodnem inštitutu doktoriral s tezo o Tihonu Zadonskem, in se izpopolnjeval v Parizu. V duhovnika je bil posvečen leta 1945. Bil je tudi duhovnik vzhodnega bizantinsko-slovanskega obreda, zato je na mnogih župnijah, posebno v času ekumenskih osmin, katoliškim vernikom odkrival bogastvo vzhodnega bogoslužja. Kot duhovnik je do leta 1969 deloval med Slovenci na Tržaškem. V letih 1970–1999 je predaval na Teološki fakulteti v Ljubljani in v Mariboru osnovno bogoslovje, zlasti ekumensko teologijo.

V Mariboru je poleg predavanj na Teološki fakulteti odpravljaj še druge službe. Na Tržaškem je urejal ekumenski zbornik *Kraljestvo Božje*. Od leta 1970 do smrti je bil urednik ekumenskega zbornika *V edinosti*. Leta 1988 je oživil in nato urejal revijo *Dom in svet*. Bil je ustanovitelj Slomškove založbe in njen urednik do smrti. V vseh zbornikih in v drugih revijah je objavljaj svoje članke, razprave in eseje. Njegova bibliografija obsega prek 490 enot.

Poleg znanstvenega in umetniškega dela je pomembna tudi njegova vloga pri navezovanju stikov s slovenskimi pisci in kulturniki iz povojne emigracije.

Avguštin Lah